

PRAKTISKĀ PIEREDZE

Augkopības nozares konkurētspēja

Agronoms Aigars Šutka

E-pasts: aigars.sutka@gmail.com

Domājot par Latvijas augkopības nozares konkurētspēju, droši vien ir jāsāk ar to, ka mūsu pašreizējā nozares struktūra, kas balstās uz privāto īpašumu, ir atjaunota tikai pirms nedaudz vairāk kā 20 gadiem. Latvija nav bijis izņēmums kopējo Eiropas un pasaules tendenču plūsmā. Salīdzinoši īsā laikā ir attīstījušās specializētas un profesionālas lauku saimniecības, kas apstrādā lielākas zemes platības, nekā to parasti veic ģimenes saimniecības. Saimniecības lielums, protams, nav absolūts konkurētspējas rādītājs, tomēr lielās saimniecībās ir vieglāk ieviest jauninājumus ražošanā, kas noteikti ir svarīgs konkurētspējas faktors. Latvijā lielo saimniecību skaits, ir samērā neliels. Piemēram, 2010. gadā vairāk par 500 ha apstrādāja 425 saimniecības⁵. Par nozares efektivitāti var spriest arī pēc ražības rādītājiem. Statistikas dati no 2011. gada liecina, ka graudaugu ražība 5 t ha⁻¹ tika sasniegta tikai 63 saimniecībās. Kaut tikai šie divi rādītāji liecina, ka nozarei ir vēl ļoti lielas iespējas kļūt efektīvākai un attīstīties.

Pilnībā piekrītot tam, ka Latvijas augkopības konkurētspējai par labu nenāk pietiekamu investīciju trūkums, kā arī tiešo platību maksājumu apjoma neatbilstība salīdzinājumā pat ar tuvākajām kaimiņvalstīm, tomēr, manuprāt, pārāk maz tiek uzsvērtā zināšanu un prasmju nozīme vispār lauksaimniecībā kopumā. Ņemot vērā to, ar cik daudziem dažādiem jautājumiem un riskiem jāsaskaras lauksaimniekam gan ražošanas, gan saimniecības vadīšanas procesā, var teikt, ka lauksaimniecība ir viens no sarežģītākajiem uzņēmējdarbības veidiem. Tādēļ ir ļoti atzinīgi jāvērtē lauksaimniecības kooperatīvu kustība, kas Latvijā ir labi attīstījusies un noņem no saimnieku pleciem daļu rūpju par izejvielu sagādi un produkcijas pārdošanu, tādējādi ļaujot pastāvēt un attīstīties ne tikai lielajām saimniecībām.

Droši vien visi ir dzirdējuši pēdējos gados dažādās diskusijās un lauksaimnieku intervijās pausto uzskatu, ka arvien grūtāk ir atrast dažādus lauksaimniecības speciālistus, kas būtu gatavi darbam lauku saimniecībās vai arī dažādās kompānijās. Pirms dažiem gadiem veiktajā augkopības nozarē darbojošos lauksaimnieku aptaujā 100% respondentu atbildēja, ka ir bijusi nepieciešamība pēc konsultācijām par kādu no audzēšanas tehnoloģijas jautājumiem, bet 14% nekad nav izmantojuši palīdzību ekonomiskās analīzes jautājumos un tikai 24% lauksaimnieku konsultējas par šo jautājumu regulāri. Šādi rezultāti var liecināt par to, ka lauksaimnieki ir ļoti labi ekonomiski izglītoti vai arī pietiekami nenovērtē šī jautājuma svarīgumu. Atbilstoši tās pašas aptaujas rezultātiem par šķirņu izvēli regulāri konsultējas 47% lauksaimnieku, par mēslošanas jautājumiem – 46%, par augu aizsardzību – 65%, par augsnes apstrādi – 15%, un par augu maiņu – 12% lauksaimnieku. Šie jautājumi, protams, ir tehnoloģiski cieši saistīti, bet aptaujas rezultāti parāda, kurās nozarēs lauksaimniekiem pašiem saviem spēkiem ir grūtāk orientēties un pieņemt lēmumus. Palīdzēt pieņemt lēmumus šajos tehnoloģiskajos jautājumos un papildus analizēt to ekonomisko pusi – tur es redzu neatkarīgu agronomu – konsultantu lomu.

Lai nodrošinātu kvalitatīvas konsultācijas augkopībā, visdrošāk ir balstīties uz uzkrāto pieredzi Latvijas saimniecībās, ārzemju pieredzi un izmēģinājumiem, kā arī neiztrūkstoši ir jābūt pietiekami lielai vietējo izmēģinājumu bāzei. Tā pati aptauja liecina, ka 88% lauksaimnieku ir interesējušies par dažādiem zinātniskiem pētījumiem augkopībā,

⁵ CSP

kas bijuši kaut kādā mērā noderīgi saimniecībām. Uz jautājumu, par kādām jomām lauksaimniekiem visvairāk trūkst informācijas, 22% respondentu uzsver šķirņu izvēli, 10% – dažādus ar mēslošanu, 10% – ar augsnes apstrādi un 24% – ar augu aizsardzību saistītus jautājumus.

Iegūt dažādu informāciju šodienas apstākļos var dažu sekunžu laikā, izmantojot internetu un mobilos sakarus. Mainoties paudzēm, to nozīme informācijas ieguvē tikai pieaugs. Tajā pašā laikā šī lielā informācijas daudzuma apstrāde un izvērtēšana var prasīt arvien vairāk laika un arī prasmju, tādēļ ir ļoti svarīgi, lai Latvijā būtu pietiekami daudz viegli pieejamu pielietojamās zinātnes pētījumu, kas atbalstītu un palīdzētu optimālu lēmumu pieņemšanai ražošanā.

Pēdējo gadu desmitu laikā strauji ir mainījušās augkopības tehnoloģijas, kuru praktiskais pielietojums lielā mērā ir pārbaudīts un atrasts saimniecībās. Tas ir daudz dārgāks paņēmieni, salīdzinot ar to, kas jāiegulda pētniecībā, lai šos tehnoloģiskos jauninājumus izpētītu un atbilstoši ieviestu ražošanā. Tomēr pirms pētniecības procesa uzsākšanas varbūt pat vissvarīgākais ir noformulēt mērķi un uzdevumu, lai gaidāmajam rezultātam būtu praktisks pielietojums. Atgriezenisko saiti šajā sakarībā var nodrošināt konsultanti un lauksaimnieki. Ir ļoti daudz pētniecības objektu, kas būtu jāpēta nepārtraukti, lai nodrošinātu aktuālu un atbilstošu pielietojumu praksē, jo mēs dzīvojam ļoti mainīgos apstākļos. Būtu nepieciešami pētījumi par kaitīgajiem organismiem, šķirņu piemērotību, optimālajiem sējas laikiem, izsējas normām un daudziem citiem jautājumiem.

Diezgan droši var teikt, ka augkopības nozarei Latvijā ir labs attīstības potenciāls, ja mēs nākotnē vairāk uzmanības pievērsīsim arī zināšanu un prasmju attīstībai. Nozarē darbojošies lauksaimnieki pārsvarā ir optimisti, jo aptaujā 88% respondentu augkopību uzskata par perspektīvu uzņēmējdarbības veidu arī nākotnē.